

شب عید فطر کمتر از شب قدر نیست/ شرحی بر دعای وداع ماه رمضان

روایتی از امام صادق (ع) آمده است که حضرت فرمودند: اگر کسی در ماه رمضان مورد غفران قرار نگیرد، بعید است که بعد از این ماه مشمول لطف و رحمت خدا قرار گیرد.

روایتی از امام صادق (ع) آمده است که حضرت فرمودند: اگر کسی در ماه رمضان مورد غفران قرار نگیرد، بعید است که بعد از این ماه مشمول لطف و رحمت خدا قرار گیرد.

به گزارش **خبرنگار مهر**، دعای چهل و پنجم «صحیفه سجادیه» که به دعای وداع با ماه مبارک رمضان معروف است با وصف خدای متعال آغاز شده و با فرازهایی در خداحافظی با این ماه مبارک پایان می یابد.

امام سجاد(ع) در بخشی از دعای وداع ماه رمضان می فرماید: «سلام بر تو که در هنگام وداع، ما احساس خستگی نکردیم». حضرت در بخش دیگری از این دعا می فرماید: «سلام بر تو! پیش از آنکه بیایی، ما انتظارت را می کشیدیم و اکنون هم که می خواهی بروی، ما را غمگین کرده ای. سلام بر این مهمان گران قدری که به برکت آن، خداوند بسیاری از بلاها را از ما برداشت و خیلی از برکات را به ما بخشید.»

امام سجاد(ع) آخر ماه مبارک رمضان که می شد، با سوز و گداز دعای وداع را می خواند و می فرمود: «ماه رمضان در بین ما اقامت داشت و جای حمد و ثنا بود؛ زیرا به همراه خود رحمت آورد و رفیق بسیار خوبی برای ما بود. ما در صحبت و همراهی با او به فضایل و نعمت هایی رسیدیم. دوستی بود که به همراهش رحمت و مغفرت و برکت آورد.»

همچنین ابوبصیر از امام صادق(ع) روایت کرده که آن حضرت در وداع ماه رمضان فرمود: «بار پروردگارا! تو خود در کتاب مقدست فرمودی ماه رمضان که قرآن در آن نازل شده، مایه هدایت و رستگاری مردم و وسیله تشخیص حق از باطل است. اینک ماه رمضان به پایان رسید. پس از تو تقاضا می کنم اگر بر من گناهی باقی مانده که هنوز آن را نیامرزیده ای یا می خواهی به آن گناه عذابم کنی، تا فجر این شب [آخر] ماه مبارک فرا نرسیده، گناهانم را بیامرزی و از تقصیرم در گذری، ای مهربان ترین مهربانان.»

روایتی از امام صادق (ع) آمده است که حضرت فرمودند: «مَنْ لَمْ يُعْقَرْ لَهُ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ لَمْ يُعْقَرْ لَهُ إِلَى قَابِلٍ إِلَّا أَنْ يَشْهَدَ عَرَفَةَ» اگر کسی در ماه رمضان مورد غفران قرار نگیرد، بعید است که بعد از این ماه مشمول لطف و رحمت خدا قرار گیرد.

البته از طرف دیگر باید گفت در روایتی آمده است که خداوند در هر شب ماه رمضان، به هنگام افطار و در شب های جمعه ماه رمضان هر یک ساعت هزار، هزار کس را از آتش جهنم نجات می دهد و در شب آخر ماه رمضان به مقدار تمام کسانی که در کل این ماه از آتش نجات داده است را نجات می دهد که امید می رود در این ساعات پایانی ما نیز مشمول عفو پروردگار عالم قرار گیریم.

مقام معظم رهبری درباره وداع با ماه مبارک رمضان می فرماید: «امام سجاد(ع) در دعای وداع ماه رمضان، آنچنان از فراق این ماه می نالد که بارها و بارها بر ماه رمضان درود می فرستد: السلام علیک. اینجا سلام، به معنای بدرود و به معنای خداحافظی کردن با ماه رمضان عزیز و با این روزها و شب های نورانی است. خداحافظی با این قطعه بهشتی از زمان عمر ما و از طول دوران سال، یعنی ماه رمضان است. عزیزان من! این ذخیره تقوا را که در ماه رمضان به دست آوردیم... باید حفظ کنیم، این محصول بسیار ارزشمندی است.»

برای بررسی بیشتر پیرامون دعای وداع ماه مبارک رمضان و شرح برخی از فرازهای آن به سراغ حجت الاسلام احمد غلامعلی عضو هیئت علمی دانشگاه قرآن و حدیث رفتیم.

این کارشناس دینی در خصوص ویژگی های دعای وداع با ماه رمضان گفت: یکی از دعاهایی که خوب است انسان با آن انس داشته باشد دعای ۴۵ صحیفه سجادیه است. این دعا که به دعای وداع شهر رمضان معروف است، یکی از بزرگترین دعاهای صحیفه سجادیه است. در صحیفه دعاهایی وجود دارد که شش تا هفت فقره و یا چهارده تا بیست فقره هستند اما شاید بلندترین دعای صحیفه دعای عرفه باشد و بعد از آن همین دعای وداع ماه مبارک رمضان است که ۵۶ فقره دارد.

وی افزود: نوزده فقره اول این دعا فقط وصف خداوند است و امام سجاد(ع) اوصافی را برای خدا برمی شمارد که از همان اول مهر و عاطفه انسان را نسبت به خداوند بر می انگیزد.

وی ادامه داد: امام از همان اول دعا می فرماید «اللَّهُمَّ يَا مَنْ لَا يَرْعَبُ فِي الْجَزَاءِ وَيَا مَنْ لَا يَنْدَمُ عَلَى الْعَطَاءِ» یعنی ای آنکه مزد نعمت نمی خواهی و بر عطا پشیمان نمی گردی. یعنی اگر خدا هر چه به ما ببخشد قطعاً نه در قبال آن مزدی می خواهد و نه پشیمان می شود. به پروردگار عالم می گوئیم خدایا تو بدون اینکه ما کاری کرده باشیم تو نعمت های خود را به داده ای. آن عفو که تو بر ما داری بر اساس عدالت نیست بلکه تفضل توست. اما اگر عقوبت کنی آن عقوبت تو عدل است. لذا بخششهای خدای سبحان ابتدایی است، نه از روی استحقاق.

حجت الاسلام غلامعلی گفت: بعد از این ۱۹ فقره که امام با خدا حرف می زند و خدا را وصف می کند، حضرت به بحث ماه رمضان می پردازد. مثلاً به خداوند عرضه می دارد خدایا یکی از کارهایی که برای ما انجام داده ای این است که این ماه مبارک

رمضان را برای ما قرار دادی که یکی از برترین راه ها برای نزدیک شدن به توست.

وی افزود: اما از فقره بیست و سوم به بعد حضرت با ماه رمضان خداحافظی می کند. در جملاتی که از زین العابدین (ع) تحت عنوان دعای وداع نسبت به ماه مبارک رمضان آمده، از تعبیر «السلام علیک» بسیار استفاده شده است. ما در محاورات، هنگام برخورد سلام می کنیم و هنگامی که می خواهیم جدا شویم، می گوییم خداحافظ، اما عرب زبانان در محاورات خود به جای خداحافظ مثل هنگام برخورد، می گویند: «السلام علیک». لذا برای خداحافظی نیز از عبارت سلام استفاده می شود که به آن سلام وداع گفته می شود. حضرت در بیست فقره که با عبارت سلام شروع می شود از ماه رمضان خداحافظی می کند. عرضه می دارد خداحافظ ای ماه بزرگ خدا و عید دوستان او. خداحافظ ای کریم ترین از اوقات و ای بهترین ماه در ایام و ساعات. خداحافظ ای ماهی که امیدها در او به هم نزدیک شد و اعمال خوب ما در آن منتشر شد. خداحافظ ای همراهی که قدر تو نزد ما بزرگ بود و هجران تو ما را دردناک کرد. ای آنکه ما را به تو امیدها بود و فراق تو بر ما سخت نمود.

غلامعلی گفت: «السَّلامُ عَلَیْكَ مِنْ قَرِینَ جَلَّ قَدْرُهُ مَوْجُودٌ وَ أَفْجَعَ فِرَاقُهُ مَقْفُودٌ» یعنی خداحافظ ای همراه من که ارزش تو بالا بود و اکنون که می روی دلم را به درد می آوری. فراق تو برای من بسیار دردناک است. تعبیر زین العابدین این است که «وَ أَفْجَعَ فِرَاقُهُ مَقْفُودٌ» فراق تو بسیار دردناک است. «السَّلامُ عَلَیْكَ مِنْ أَلِیفٍ آتَسَ مُقْبِلًا فَسَرَّ» خداحافظ ای مونس من، که وقتی آمدی من را خوشحال کردی، «وَ أَوْحَشَ مُنْقَضِیاً فَمَضَى» و اکنون که می روی، من را به وحشت می اندازی، که بدون تو چه کنم. آن موقع خوشحال شدم، اما الآن از دوری تو هراسانم.

این کارشناس دینی ادامه داد: دقیقاً حالت های خداحافظی که حضرت بیان می کنند مانند وداعی است که با یک دوست عزیز انجام می شود. آنقدر خوب و عزیزی که به هنگام وداع/ حیفم آمد که تو را نزد خدا بسپارم. یعنی حیفم آمد که با تو خداحافظی کنم.

وی افزود: اگر به فرازهای این دعا دقت کنیم حس می کنیم که چه چیزهایی را از دست داده ایم. حضرت در یکی از این فقرات می فرماید خدایا ما اهل این ماهی هستیم که تو تشریف دادی ما را به او و توفیق دادی به فضل خود به رعایت او، در حالی که بدبختان به وقت او جاهل بودند و از فضل او محروم بودند.

حجت الاسلام غلامعلی گفت: بعد از این موارد در فقرات بعدی حضرت به اظهار کوچکی در برابر خدا می پردازد و خواسته هایی را تقاضا می کند. حضرت در فقره ۴۹ می فرماید خدایا با رفتن این ماه خطاها را از تن ما بیرون کن و با خروج این ماه ما را از سیئات بیرون کن و ما را از نیکبخت ترین اهل این ماه و کاملترین ایشان قرار بده. یعنی خدایا آن اجری که برای همه کسانی که تا حالا روزه داشته اند و از حالا تا قیامت روزه دارند آن را به ما عطا کن.

وی اظهار داشت: اگر ما این دعا را با دعای ورود ماه رمضان مقایسه کنیم نشان می دهد که فردی که در ماه رمضان اهل عبادت بوده آنقدر به نعمت رسیده که در این دعا راحت نمی تواند با این ماه خداحافظی کند.

وی گفت: نوع ادب ما برای صحبت کردن با خدا خیلی مهم است که انسان باید اول خدا را خوب وصف کند و بعد عشق خودش را به آن نعمت خدا بیان بکند و در آخر نیازهای خود را بیان کند. در این نیاز خواهی هم همت بلندی داشته باشد. این دعا می گوید که مرا در اجر همه کسانی که از اول روزه داشته اند و تا قیامت هم روزه می گیرند شریک کن. خدایا همینطور که از این ماه بیرون رفتیم ما را از گناهان بیرون بیاور.

غلامعلی در پایان گفت: آیت الله آقا مجتبی تهرانی می فرمود در روایات داریم که شب عید فطر کمتر از شب قدر نیست. این جمله اشاره به این نکته دارد که آثاری که در شب قدر بر اعمال ما مترتب می شود، چه بسا در شب عید فطر هم بر اعمال ما مترتب می شود. این که فرموده اند، این شب کمتر از شب قدر نیست، یعنی در اثرگذاری روی اعمال کمتر از او نیست. این شب مانند شب قدر بر روی اعمال اثرگذاری دارد، که از جمله اعمال ما در این دو شب، دعا است. پس شب عید فطر هم مثل شب قدر، بر روی اجابت دعا اثر دارد.